

תשתיות לגן עדן

הפיכת אתר הטמנת פסולת לפארק-פרויקט FRESH KILLS, ניו-יורק

מאת אדריכלית נוף יעל בר-מאור

תכניות והדמיות באדיבות משרד Field Operations ועיריית ניו-יורק

■ האוטופיה של הפיכת אתר תשתיות אפור ונטוש לפארק ירוק ואקטיבי, מגיעה לשיאה, בתכנית להפיכת המזבלה הגדולה בעולם לפארק ענק, המכיל כמעט כל פונקציה שעולה על הדעת.

פרש קילס (Fresh Kills), אתר הטמנת הפסולת הגדול בעולם, המצוי בארה"ב, ישנה בקרוב את עורו ויהפוך לפארק שמשלב שמירת טבע עם אזורי פעילות, ואפילו אתרי תרבות ומורשת.

האתר, שנמצא בסטטן איילנד (Staten Island), החל את דרכו ב-1948 כאתר זמני להטמנת פסולת ביתית של תושבי העיר ניו-יורק. הסידור הזמני נמשך, בסופו של דבר, יותר מחמישים שנה, ומתפרס כיום על שטח של אלפי דונמים. לאחר התקפת הטרור ב-11 בספטמבר 2001, סיים האתר את תפקידו, אז הובאו אליו הריסות מרכז הסחר העולמי.

כשנה לאחר מכן, בשנת 2002, הוחלט להקים במקום פארק ענק, שיתפרס על שטח של כ-2,200 אקרים (8,800 דונם) - כלומר פי שניים וחצי שטחו של סנטרל פארק. לאחר תחרות שנערכה, זכה משרד "Field Operations" בתכנון הפארק. תכנית הפארק כוללת בין השאר:

כביש אזורי חדש, 120 ק"מ של שבילי טיול ואופניים, אצטדיון, תיאטרון, מוזיאון שווקים, ואתר זיכרון לציון אסון 11 בספטמבר. כיום האשפה מרוכזת במקום בששה תלים גדולים ומכסה רק כמחצית מהשטח, אך חלק ניכר מהשטח נותר עד היום אזור יער, אחו לח וביצות (wetlands) מלאי חיים. החלקים המזוהמים, יצטרכו לעבור תהליך שיקום שצפוי להימשך כשלושים שנה, ואילו השטח המשוקם הפגוע פחות, צפוי להיפתח לקהל כבר ב-2007.

▲ תכנית האתר

▲ צילום אוויר של הפרויקט

▲ פרספקטיבות מתוך ההצעה הזוכה לתכנון הפארק

בראש הזרם המכונה Architectural Urbanism, אשר שם לו למטרה לעודד אדריכלים לקחת חלק בתכנון תשתיות. בספרו "נקודות וקוים" מתוארים המניעים העיקריים בתורתו: "תשתיות אינן שואפות להציע בניינים ספציפיים באתר נתון, אלא לבנות את האתר עצמו. תשתיות מכינות את הקרקע לבנייה עתידית ויוצרות את התנאים להתרחשויות עתידיות. תשתיות מארגנות ומנהלות מערכות מורכבות של זרימה, תנועה ותחלופה... עבודת תשתית מכירה באופי הקולקטיבי של העיר ומאפשרת שיתוף של מחברים רבים. תשתיות נותנות כיוון לא באמצעות חוקים וקודים אלא על-ידי מתן נקודות שירות, נגישות וסטרוקטורה. תשתיות מהוות שדה מכוון, שבו ארכיטקטים ומעצבים יכולים לתרום, אבל הן גם קובעות את הגבולות הטכניים והמעשיים לעבודות אלו."

יעל בר-מאור היא אדריכלית נוף, עובדת במשרד מירה יעקבסון אדריכלות נוף.

נוף חי

תחת הכותרת "Landscape", גיבוש Field Operations, תכנית ששמה דגש על החיים באתר, בכמה מישורים:

הסביבה הטבעית - פירוש המילה Kils בהולנדית הוא פלגי מים, ומכאן שמו של האתר. התכנית מציעה לשקם את המערכת האקולוגית העשירה - ובכך להבטיח אזור מוגן לחיות בר, בתוך הכרך הניו-יורקי ההולך ומתפשט. **סירקולציה** - מערכות תנועה ובעיקר כביש אזורי חדש, הן חוט השדרה של התכנית. הכביש שחוצה את האתר אמור להקל על לחצי התנועה במטרופולין ובמקביל להכניס תנועה תמידית ללב הפארק.

פעילות - גודלו של האתר מאפשר הכללת פונקציות רבות של פעילות, בעיקר מתקני ספורט גדולים. העירייה מקווה שמתקנים אלו יגדילו את סיכויה לארח את אולימפיאדת 2012.

נוסף לכך, התכנית עצמה היא תכנית חיה-המשתנה עם הזמן. בשל תהליך השיקום הארוך שנדרש - גובשו למעשה מספר תכניות לטווחי זמן שונים. התכניות מחלקות את האתר לרמות שונות של נגישות לקהל:

1. נגישות מלאה - אזורים נקיים.
2. נגישות מבוקרת - אזורים שהזיהום בהם אינו חמור.
3. שמורת טבע - שטח רגיש מבחינה אקולוגית.
4. אזור מיוחד עם גישה למשפחות קורבנות ה-11 בספטמבר.
5. שטח ללא גישה לקהל הרחב - אזורים מזהמים במיוחד.

שטחים של האזורים הפתוחים לקהל יגדל, ככל שיתקדם תהליך השיקום. גורם נוסף שישפיע על התפתחות האתר הוא הציבור, אשר מוזמן לקחת חלק בתכנון הפארק. שיתוף הציבור יעשה באמצעות אתר האינטרנט של הפרויקט ופגישות פומביות עם המתכננים ביוזמת העירייה.

אורבניזם תשתיתי

משרד Field Operations, הוקם על ידי סטן אלן, ארכיטקט ודיקן הפקולטה לארכיטקטורה באוניברסיטת פרינסטון ועל ידי ג'יימס קורנר, אדריכל נוף וראש המחלקה לאדריכלות נוף ותכנון אזורי באוניברסיטת פנסילבניה. בנוסף לתכנית זו, המשרד מעורב בפרויקטים גדולים נוספים של הפיכת אתרי תשתית נטושים לפארקים מוריקים. ביניהם פארק על נמל התעופה הישן של אתונה, ופארק על אזור תעשייה נטוש על גדות נהר הדלוור בפנסילבניה. אדריכל סטן אלן ידוע כמי שעומד